

СТОРІНКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО

УДК:338.489.636.22/28

Микитюк В.М.*

кандидат економічних наук

Ковальчук О.Д.

аспірант

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТОК РИНКУ ЯЛОВИЧИНИ НА ПОЛІССІ ЖИТОМИРЩИНИ

Вивітлено економічні основи формування і розвитку ринку яловичини в забруднених радіонуклідами районах Житомирської області, умови його функціонування та реального стану на сучасному етапі. Показано динаміку поголів'я великої рогатої худоби на вироццуванні та відгодівлі в досліджуваному регіоні за 1986 - 1998 роки, причини його зменшення та наявність резервів підвищення прибутковості виробництва яловичини за рахунок зниження її собівартості.

В сучасних умовах виробництво і розподіл товарів, послуг, ресурсів здійснюється при існуванні різних форм власності, жорсткої конкуренції, вільних цін, створених шляхом добровільного обміну між виробниками, споживачами і власниками інших факторів виробництва. Тобто відбувається формування і розвиток загальнонаціонального ринку, який включає в себе ринок споживчих товарів, послуг, засобів виробництва, науково-технічної продукції, інвестицій, кредитний, валютний та ринок робочої сили. Рушієм суспільного прогресу є звичайно потреби населення, тому основним серед цих ринків, безперечно, є ринок споживчих

товарів і послуг. Усі інші зазначені ринки функціонально пов'язані з останнім. В свою чергу ринок споживчих товарів формується із ринків окремих видів продукції, наприклад, ринку яловичини, ринку молока, і його успішне формування та розвиток знаходяться у прямо - пропорційній залежності від ситуації на останніх.

Загальне поняття ринку включає будь-яке визначення, у якому закладений процес продажу, купівлі товарів і послуг. Проте слід розрізняти поняття "ринок" і "торгівля". Адже ринок виступає особливою ланкою відтворення, важливим компонентом загальної системи економічних відносин суспільства, а торгівля - це галузь економіки. Мочерний С.В. відмічає,

* Науковий керівник кандидат економічних наук Микитюк В.М.

що ринок насамперед виступає як обмін товарів, організований за законами руху товарно - грошових відносин (законом вартості, законом попиту та пропозиції, законом конкуренції та законами грошового обігу), і водночас як важливий елемент господарського механізму [1]. Шевченко Г.О. визначає ринок м'яса в Україні як систему економічних відносин між виробниками сировини і кінцевого продукту, придатного для споживання, завдяки якій через купівлю - продаж реалізується право на власність характерних для даного ринку товарів [2]. Це означає, що ринок м'яса, в якому процеси обміну є основоположними, охоплює в рівній мірі виробництво, розподіл, споживання, має не тільки пряму, але й зворотну дію на процес відтворення, тобто володіє здатністю до саморегулювання.

Кризова ситуація в сільському господарстві України спричинена, головним чином, величезними деформаціями на ринках основних видів продукції, в тому числі і на ринку яловичини. Реальний стан будь-якого ринку визначається умовами його функціонування, а вони, в свою чергу, специфікою економічної системи країни.

Для ефективного функціонування ринку необхідні наступні умови:

① Реальний плюралізм форм власності та форм господарювання.

② Неспроможність суб'єктів підприємницької діяльності впливати на рівень цін. За наявності такого впливу, що передбачає існування монополій (в т.ч.

олігополій як колективних монополій), ефективність функціонування ринку зменшується.

③ Розвинуте антимонопольне законодавство та наявність достатніх механізмів реалізації цього законодавства. Ця умова значно послаблює монополістичні тенденції в економіці і сприяє ефективному функціонуванню сучасного ринку.

④ Високорозвинута система економічного та адміністративного регулювання економіки з боку держави (при переважанні економічних методів), що веде до існування регульованого ринку.

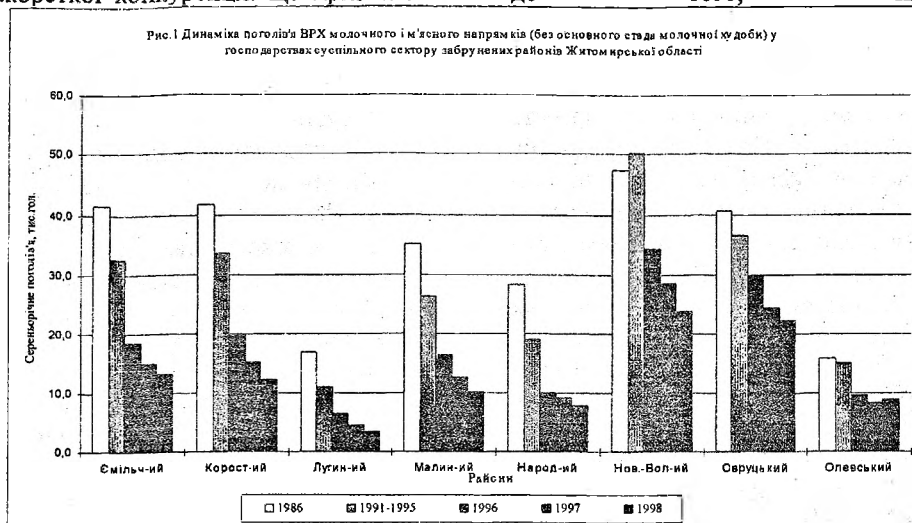
⑤ Наявність і доступність всебічної інформації про ринок. Виконання цієї умови передбачає розвинуту маркетингову діяльність.

⑥ Конкурентна боротьба між різними суб'єктами підприємницької діяльності.

⑦ Розгалужений розвинутий комплекс об'єктів власності, які можуть стати предметом купівлі - продажу.

Аналіз вищезазначених умов свідчить про наявність недосконалого (часткове виконання умов) ринку яловичини на Житомирському Поліссі. Ефективність функціонування ринку яловичини в даному регіоні останнім часом постійно знижується. Це пояснюється тим, що в ринкових умовах неефективні види виробництва, до яких належить також і яловичина, звужуються до того рівня, поки на ринку не залишаться ті виробники, які здатні виживати за умов

жорсткої конкуренції. Це призвело до того, що

темпи зменшення чисельності поголів'я та зниження його продуктивності в колективних сільськогосподарських підприємствах настільки значні, що вони набувають незворотного характеру. Динаміка поголів'я тварин на вирощуванні і відгодівлі молочного напрямку та всіх груп м'ясного напрямку у господарствах суспільного сектору досліджуваного регіону (забруднені райони Житомирської області - Смільчинський, Коростенський, Лугинський, Малинський, Народицький, Новоград-Волинський, Овруцький, Олевський) показана на рис.1. В 1998 році в порівнянні з 1997 роком поголів'я вищезазначених груп тварин у даному регіоні зменшилось на 16941 гол. і становить 84,9% від 1997р. та 35,5% від 1986р. В 1998р. поголів'я тварин на вирощуванні і відгодівлі збільшилось лише в Олевському районі на 1188 гол., або на 16,8% в порівнянні з 1997 р., що становить

52,0% поголів'я 1986р. По всіх інших районах поголів'я ВРХ за досліджуваний період зменшилось. Найбільш високими темпами це відбувалось в Лугинському, Малинському і Народицькому районах. У цих районах поголів'я ВРХ в 1998 році в порівнянні з 1997 роком зменшилось відповідно на 1169, 2891 і 1326 голів і становило від поголів'я ВРХ в 1986 році - 19,9, 25,0 та 25,0%. Позитивним є факт зростання поголів'я м'ясної худоби за останні роки. Так, в 1998 р. воно становило 6892 гол., що на 831 гол., або на 13,7% більше, ніж в 1997 році.

Високі темпи зменшення поголів'я великої рогатої худоби на вирощуванні і відгодівлі спричинені перш за все факторами економічного характеру. По-перше, яловичина є легколіквідною продукцією на споживчому ринку. В даному регіоні завжди існує можливість швидко її реалізувати і отримати "живі" кошти. Крім того, в умовах фінансового краху

більшість сільськогосподарських підприємств досліджуваного регіону розраховують за придбані матеріально-технічні засоби живою худобою чи яловичиною. Через це темпи вибуття тварин перевищують темпи їх надходжень. Дана думка підтверджується даними таблиці 1. Так, з 23 колективних сільськогосподарських підприємств Овруцького району лише в 4 господарствах поголів'я ВРХ на

кінець року перевищувало поголів'я ВРХ на початку року. Це такі колективні сільськогосподарські підприємства, як "Великофоснянське" (100.7%), "Прогрес" (104,3), "Зоря" (101.3%) та "Дружба" (100.2%). Проте навіть в даних господарствах темпи зростання поголів'я ВРХ є досить незначними.

Таблиця 1.

Рух поголів'я ВРХ в колективних сільськогосподарських підприємствах Овруцького району Житомирської області у 1998 році, гол.

Назва колективного сільськогосподарського підприємства	Кінець року	Початок року	Знаходиться				Переміщення тварин	Залишок на кінець року	Поголів'я на початку року	% до поголів'я на поч. року
			всього	у т.ч. жінки	у т.ч. телята	у т.ч. годівля				
Колос	1519	567	449	343	45	837	270	1249	82.2	
Нива	1755	373	410	135	206	751	378	1377	78.5	
П-Комуни	2253	804	781	132	45	958	154	2099	93.2	
Гошівське	1608	481	310	459	27	796	315	1293	80.4	
В.Фоснянське	2116	950	687	49	199	935	-15	2131	100.7	
Полісся	1920	472	459	64	48	5711	99	1821	94.8	
Нове життя	1097	369	327	23	55	405	36	1061	96.7	
Норинь	1081	283	303	140	38	481	198	883	81.7	
Україна	2459	825	821	261	201	1283	458	2001	81.4	
Бігунське	1609	349	433	135	70	638	289	1320	82.0	
Прогрес	2216	916	480	302	39	821	-95	2311	104.3	
Мрія	1052	298	384	64	97	545	247	805	76.5	
О.Невського	232	79	63	42	41	146	67	165	71.1	
Льоник	1962	516	366	183	93	642	126	1836	93.6	
Словечин	1950	548	494	196	38	728	180	1770	90.8	
Промінь	1255	263	415	118	88	621	358	897	71.5	
Мир	1672	393	424	213	66	703	310	1362	81.5	
ім.Крупської	1041	345	320	40	71	431	86	955	91.7	
Перемога	1185	265	338	58	102	498	233	952	80.3	
Зоря	1168	376	299	47	15	361	-15	1183	101.3	
Дружба	969	257	121	57	77	255	-2	971	100.2	
Світанок	972	364	247	179	43	469	105	867	89.2	
Овруцьке	531	157	150	16	782	244	87	444	83.6	
Всього	19623	10250	9081	3256	1782	14119	3869	29753	88.5	

Важливою особливістю є те, що раніше при командно-адміністративній системі господарства реалізували яловичину за ціною, що складалась на основі собівартості виробництва. Сьогодні ж виробники продають яловичину за ціною, що уже склалася на відповідному ринку на основі купівельної спроможності населення, попиту, пропозиції та інших факторів ринкової системи. Тому єдиною можливістю підвищувати рентабельність виробництва яловичини є зниження собівартості її виробництва. Реально ж собівартість виробництва яловичини в господарствах досліджуваного регіону є досить високою. Так, у 6 найкращих господарств Овруцького району Житомирської області (I група) середня собівартість виробництва 1 ц яловичини становить 333.07 грн. (табл.1), у той час, коли середня ціна реалізації - 109.4 грн. Рівень збитковості виробництва яловичини у господарствах даної групи становить 65.0%, по району в середньому - 81.4%. У господарствах III групи ситуація ще

набагато складніша. Середня собівартість виробництва 1 ц яловичини в порівнянні з I групою в 3 рази вища і становить 999.5грн, рівень збитковості - 89.7%. Причинами цього є низькі середньодобові прирости ВРХ (у господарствах I групи - 313г, II - 230г, III - 189г), великі витрати кормів (відповідно 14.3, 20.9 та 36.4 ц к.од. -рекомендується заготовляти по 10.8 ц к.од. на 1 ц приросту живої ваги), значні затрати праці на 1 ц яловичини (відповідно 101.1, 182.6 та 317.6 люд.-год).

Таким чином, для ефективного формування і розвитку ринку яловичини на Поліссі Житомирщини необхідно перш за все зупинити зменшення пропозиції даного виду продукції господарств суспільного сектору, яка залежить від купівельної спроможності населення, державної підтримки господарств (адже господарства знаходяться в зоні радіоактивного забруднення), рівня розвитку інфраструктури даного ринку, поголів'я ВРХ, його продуктивності та собівартості виробництва яловичини.

Таблиця 2

Економічна ефективність виробництва яловичини у колективних сільськогосподарських підприємствах Овруцького району в 1998 р.

Показники	Група господарств за собівартістю виробництва 1 ц яловичини			Пояс-ницька III категорії р	Середньому ціні яловичини
	I (до 200 грн.)	II (200-300 грн.)	III (300-800 грн.)		
Кількість господарств у групі	6	11	6		
Середньорічна собівартість 1 ц яловичини, грн	333,07	537,46	999,50	3 р.	604,67
Середньорічне поголів'я ВРХ, гол.	8734	15891	7063	80,9	31688
Середньодобовий приріст ВРХ, г	313	230	189	60,4	241
Витрати кормів на 1 ц приросту ВРХ, ц к.од.	14,3	20,9	36,4	2,5 р.	23,2
в т.ч. концентратів	2,3	2,8	3,3	143,5	2,8
Затрати праці на 1 ц яловичини, люд.-год.	101,1	182,6	317,6	3,1 р.	196,5
Одержано приросту живої маси всього, ц	9978,2	13340,4	4872,4	48,8	27874,3
в т.ч. на 100 га с.-г. угідь	80,3	54,6	49,2	61,2	59,6
1 працівника галузі тваринництва	17,6	12,1	8,9	50,7	12,6
1 тис.грн. виробничих фондів галузі	0,30	0,18	0,18	61,4	0,21
Реалізовано яловичини, ц	6712	11710	4917	73,3	23339
Ціна реалізації 1 ц яловичини, грн.	109,4	111,1	106,4	97,3	109,5
Повна собівартість реалізованої яловичини, тис.грн.	2235,6	6293,7	4914,5	2,1 р.	14112,4
Виручено від реалізації яловичини, тис.грн.	783,5	1332,8	505,4	64,5	2621,7
Одержано збитку всього, тис.грн.	1452,1	4660,9	4409,1	3,1 р.	11490,7
в т.ч. на 1 голову ВРХ, грн	166,3	312,2	624,3	3,8 р.	362,6
Рівень збитковості виробництва яловичини, %	65,0	74,1	89,7	+24,7	81,4

Література

1. Основи економічної теорії: Підручник / За ред. проф. С.В. Мочерного. - Тернопіль: АТ "Тарнекс" за участю АТ "НОЙ" та вид-ва "Світ", 1993 - с.152-153
2. Ринок продовольства: проблеми формування і розвитку / Під редакцією П.Г. Саблука, В.І.Бойка, М.Г. Лобаса. - К.: УкрІНТЕІ, 1993. - с.187